

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת וילך - שובה תשפ"ג שנה רביעית גליון 158

בענין סדר אכילת הסימנים וברכותיהם בליל ר"ה וברכת התמרים בתוך הסעודה

בפה"ג על היין שיש לפנינו וכו' ע"ש, והרי דשיתנו את המים לא הוי הפסק, עכ"ל. ועיי' עוד ברש"י בעירובין דף נ' ע"א דמשמע מדבריו דסמיכה הוי הפסק בין הברכה למצוה, ולפי"ז לכאן ה"נ אכילה הוי הפסק בין הברכה לאכילה. אולם בזה יוכל לסמוך על הנך פוסקים דס"ל דאינו הפסק והברכה אולה על התפוח שאוכל מיד בסמוך, כן היה נראה להציע לכאן.

יעוי' במ"ב דרשו שכתבו להציע דרך אחרת [כדי לקיים את המנהג לברך בופה"ע על תפוח בדבש] לברך על התפוח כשאין התמרים על השולחן ויכון לפטור בבופה"ע גם את התמרים.

הערה על שיטת החינוך מ"ש מפת הבאה בכיסנין

אמנם באמת יש להקשות על דברי החינוך דפוסטר מברכה לתאנים הבאים בתוך הסעודה כיון דזייני, דמאי שנא מפת הבאה בכיסנין דמבואר בגמ' בברכות דף מ"ב דיש לברך עליה בורא מיני מזונות כשהיא באה בתוך הסעודה, אלא דיש מחלוקת מהי פת הבאה בכיסנין ולכן אין מברכים מספק, אבל באופן דהוי פת הבאה בכיסנין בודאי, יכול לברך, והעירני לזה הבה"ח יעקב בולג נ"י.

יבואר דכל דברי החינוך אינם אלא באוכל תמרים לשבוע ולא לקינוח

והיה נראה לכאורה לבאר בזה, שהרי בפת הבאה בכיסנין היכא דהוא אוכלה שלא בתוך הסעודה דמברך בורא מיני מזונות מ"מ אם הוא קובע סעודתו עליה מברך ברכת המזון, ואם אוכל פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה כל שאוכלה להשביע עצמו אינו מברך לפניה בומ"מ כיון דהוי כסעודתו, ולא אמרו לברך על פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה אלא כשבא בתורת קינוח גרידא.

וא"כ י"ל דהכ"נ ס"ל להחינוך לענין תמרים דכיון דזייני דמו ממש לפת הבאה בכיסנין, וא"כ אם הוא אוכלה בתוך הסעודה לקינוח ולטעימה בעלמא יש לו לברך לפניה כדרך שמברך על פת הבאה בכיסנין לפניה, אבל אם אוכל מהתמרים למזון והיינו דהתמרים הם חלק ממזונו אינו מברך לפניה כמו שאינו מברך על פת הבאה בכיסנין כשהוא אוכלה בתוך המזון להשביע עצמו.

ונמצא א"כ דשפיר יש ליישב המנהג אף לדברי החינוך דמברכים בופה"ע על התמרים כיון דאע"פ דזייני מ"מ אינם פטורים מברכה בתוך הסעודה רק כשבאים לעיקר מזונו ולא לקינוח ולטעימה בעלמא, ובוה שאינו אוכלו אלא לסימנא טבא הרי זה כאוכלו לקינוח וחייב בברכה.

שוב הראני חתני יקירי הרב הגאון ר' יהושע זעליג פלאי שליט"א דבחינוך כתב להדיא שגם תבשיל של מזונות שאוכלו לתענוג ולא להשביע עצמו אינו מברך בתוך הסעודה וכ"כ בחידושי הרא"ה בברכות, ולדידיה מי שאוכל פירות להשביע עצמו אינו מברך בתוך הסעודה אפי' בכל מיני פירות, וא"כ לא קשה עליה מפת הבאה בכיסנין שמברך בתוך הסעודה דאיהו פליג בזה, ומה שאמרו בגמ' דמ"א ע"ב שאין לך טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו **אלא פת הבאה בכיסנין בלבד**. כתב הרא"ה שם וז"ל פ' וכשבאה לפני הסעודה או לאחר הסעודה ושלא מחמת הסעודה, והתם טעון ברכה לפניו ולא לאחריו משום דמיון זיון וראויה להפטר בברכת שלש, **הא בשבאה בתוך הסעודה אפילו שלא מחמת הסעודה, לפניו נמי ליכא ברכה כפת הבאה בכיסנין דבכלל פת הוא**, אבל לאחר הסעודה חשיבא לנפשה לענין ברכה לפניו ולא לאחריה, עכ"ל, וא"כ הכי נמי כל שאוכל תמרים בתוך הסעודה נפטר בברכת המוציא וצ"ע.

הערה בענין אכילת תפוח בדבש בברכת העץ בלא ברכה על הדבש

מברך בופה"ע כיון דעיקר אכילתו הוא השמן מברך על השמן זית, וא"כ הכ"נ הכא הדין נותן שיברך על הדבש.

אכן יש לומר דכיון שכבר אכלו דבש בטבילת החלה כבר קיים בזה את הסימנא טבא של דבש, והשתא העיקר הוא התפוח, אמנם הרי אין נוהגין לומר את היהי רצון של שנה טובה ומתוקה אלא לאחר אכילת התפוח בדבש, [ויעוי' במטה אפרים שכ']

בשן"ע סי' תקפ"ג כתב דברים שנוהגים לאוכלם בליל ראש השנה, ומקורו ממימרא דאבני בכריות דף ו' ע"א דאיתא התם אמר אב"י השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי, והיינו דכיון דכולא שתא בתר רישא גריר לכך יש להזהר בימי ראש השנה שיהי' בסימנא טבא לכולא שתא, ומתוך כך בראשונים איתא עוד לאכול סימנים בר"ה כגון תפוח בדבש, ובירושלמי כתב דיש להזהר שלא לישן בר"ה - מאן דדמיך בריש שתא דמיך כולא שתא, ולהתנהג בשמחה ולא בעצבות או בכעס, והתפילות של ראש השנה הם הראש לכל השנה, המעריב הראשון, הברכו הראשון, המוסף וכו', הכל גריר בתר רישא.

וקיום כל דברים אלו הוא דינא דגמ' ומקיים בזה רצונו יתברך ככל דינא דגמ' והוא מצוה מדבריה חז"ל אע"פ שאין מברכין עליהם מכל מקום הוא קיום דינא דגמ', וכי יש חיך מתוק מזה שהקב"ה מצוינו לעשות סימן טוב לעצמינו ומקיים בזה מצוה מדבריה חז"ל ונוטל שכר טוב על זה, ובאמת כל המצוות הם לטוב לנו כל היום לחיותנו כהיום הזה וגם נוטלין עליהם שכר.

הערה בברכה על אכילת התמרים בתוך הסעודה דאי"ז כשיטת החינוך

והנה יש להעיר בסדר הסימנים, דהמנהג לברך תחילה על התמרים כיון דהם מז' המינים והם קודמים לתפוח בדבש, וגם קודמים בשבעת המינים לרימון, [ודין קדימה זו היא רק בברכות אבל כשכבר בירך בופה"ע אין צריך להקדים לאכול בדוקא מז' המינים].

דהנה בחינוך במצות ברכה מ"ז מצוה ת"ל ב' עקב כתב דתמרים כיון דזייני אינו מברך עליהם בתוך הסעודה לא לפניהם ולא לאחריהם דנפטרים בברכת המוציא וברכת המזון, וכן כתב הרא"ה בברכות, [דאין ידוע האם מחבר החינוך הוא הרא"ה ויעוי' בתוס' רעק"א בנדרים פרק ב' שכתב בתו"ד דהרא"ה הוא מחבר ספר החינוך].

יבואר דאפשר לברך על התמר ומיד אחרי אכילת התמר לאכול את התפוח

ולדברי החינוך לכאן אין לברך על התמרים בתוך הסעודה, ואע"פ דמעיקר הדין אין פוסקים כן בדפשוטו בגמ' ברכות דף מ"א ע"ב מבואר דמברכין על תמרי בתוך הסעודה וכן מבואר בתוס' שם להדיא וברא"ש פ"ו סימן כ"ו ובהרבה ראשונים כתבו דעל תמרים כשבאים בתוך הסעודה מברכים לפניהם, מ"מ יש שרוצים לדקדק במצוות וכויתר בימי עשרת ימי תשובה שיש להחמיר לעשות כמו כל השיטות, וא"כ יש להציע לברך בופה"ע על תמר ולאכול סמוך לו מיד תפוח אחרי אכילת התמר, ולומר את היהי רצון או קודם הברכה דאפשר לומר את היהי רצון כשרואה את הסימנים, או שיאמר את היהי רצון של התמר אחר שיאכל את התמר והתפוח, ויאמר את היהי רצון של שניהם אחר אכילת שניהם.

יבואר אם אכילה הוי הפסק בין הברכה לאכילה

ובכה"ג יוצא גם לשיטת החינוך שאי"ז לברך על התמרים דהברכה בופה"ע אולה על התפוח ואע"פ דאכול בין הברכה לתפוח תמרים מ"מ כיון שנחלקו האחרונים בזה אם יש הפסק ע"י אכילה, עיי' פמ"ג סי' רי"ב במשב"ז סק"ו וז"ל ע"י ט"ז, ואם בירך פה"ג על היין ואכל פירות בין ברכה לשתי' הוי הפסק וחוזר ומברך, דדוקא שתיקה בלא מעשה הוי הפסק, עיי' ר"ו וצ"ע. ועי' בד"מ סי' ר"ט אות א' דמוכח דגם אכילה לא הוי הפסק, שהביא שם בשם מהר"ל אם בירך על יין ושתי' ונמצא מים, א"צ לחזור ולברך

עוד יש להעיר בסדר הסימנים לענין תפוח בדבש, דהנה נוהגים לאכול תפוח טבול בדבש ואומרים עליו יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, ויש להעיר דאע"פ דבכל השנה הדבש הוא טפל למאכל שנאכל עמו, מ"מ בר"ה המנהג הוא לאכול דבש, וכיון דא"א לאכול לבדו אוכלים אותו ע"י תפוח, וא"כ נמצא שהדבש הוא העיקר, ודמי לשמן זית שא"א לשתותו לבדו רק ע"י דבר אחר, ומ"מ כששותהו מעורב בתבשיל

יבואר מ"ט לא נימא דיפטר הדבש בברכת היין

ולכא' יש להקשות מ"ט לא נימא דהיין יפטור את הדבש, דהא דבש הוא אחד מו' משקין, וצ"ל דרך בדרך שתיה אמרין הכי אבל שלא בדרך שתיה אין יוצאין בברכת היין.

וא"כ נפקא לן מהכא הילכתא חדתא, דבגלידה יש שדנו מה יש לברך עליה בתוך הסעודה דהגר"מ פישטין וצ"ל ס"ל דאין מברכין עליה כיוון דחשיב משקה, והקה"י וצ"ל ס"ל דכיון דהגלידה הוא קרוש לא חשיב משקה ומברכים עליה שהכל, ולכא' מהמהרי"ל הנ"ל מוכח דא"י משקה, דהא כתב דאפשר שצריך לברך על הדבש שהכל, וא"כ חזו"ן דכשאינו בא לשתיה מברכים שהכל, וא"כ הכ"נ י"ל לענין גלידה, וראיתי שהעיר כן בספר הלכות חג בחג בהלכות ר"ה להוביח כן מדברי מהרי"ל.

בענין אם צריך לשמוע את כל התרועה

יבואר הא דאמרו דתקע והריע והריע ותקע לא יצא יד"ח

אולם לכא' גם לדעת הרמב"ן יש לדון דלא יצא יד"ח, דהנה הראשונים הביאו מהתוספתא דאם תקע והריע והריע ותקע צריך לחזור ולתקוע שוב תקיעה, דכיון שכבר יצא בתרועה הראשונה שוב הוא התרועה השנית הפסק, והפסיד את התקיעה הראשונה. וכן פסק השו"ע בס' תק"צ סעי' ח'.

והנה מצוי לפעמים שהבעל תוקע מתחיל לתקוע תרועה ויוצא לו תרועה קצרה והוא חוזר לתקוע תרועה יותר ארוכה, ולכא' בזה בוודאי צריך לחזור לתקיעה ראשונה, דהא שיטת רש"י ששיעור תרועה הוא רק שלוש כוחות, וכן סוברים הרבה ראשונים, ובשו"ע ס' תק"צ סעי' ג' הביא את הדעות בזה, וא"כ לשיטת רש"י מיד ששמעו את התרועה אפילו שהיא היתה קצרה מ"מ יצאו כבר ידי חובתם, דהא התוקע והשומעים כינו לצאת יד"ח, וא"כ כשחוזר ותוקע תרועה שנית הוא הפסק בין התקיעה, [דלשיטת הראשונים דאין יוצא יד"ח בתרועה של שלש כוחות לא הוא הפסק דכיון שאין יוצאים בתרועה זו לא הוא הפסק], ובספר מקראי קודש ימים נוראים ס' י"ח כתב דבהאי טעותא בוודאי צריך לחזור התקיעות.

יבואר דאם לא שמעו אחד מקולות התרועה האמצעיות צריך לחזור גם לדעת הרמב"ן

וא"כ גם בנידון הנ"ל שבאמצע התרועה היה התרועה קצת בלחש שלא שמעו השומעים, אף דעת הרמב"ן שבתרועה אין צריך לשמוע את כל התרועה, דמה ששמעו אם היה בו כשיעור חשיב ששמעו הכל ושאר התרועה הוא קול אחר מ"מ כיון שהמשיך בתרועה הרי שמעו קול תרועה אחרת בין התרועה שיצא בה לתקיעה שלאחריה וא"כ חייב לחזור לתקיעה ראשונה גם להרמב"ן, ולא משכחת לה שלא לחזור על תקיעה ראשונה אלא כשלא שמעו סוף התרועה דבזה לא חשבינן ליה שלא שמעו סוף התרועה ויצא בה יד"ח אבל אם המשיך בתרועה אפי' שלש קולות הרי זה כתרועה בין התרועה לתקיעה והוי הפסק, והעירנו לזה הרב הגאון ר' אליהו אדלשטיין שליט"א.

והנה אע"פ שבהפסיק פחות מכדי נשימה בין התרועות חשיב הכל כתרועה אריכתא, כמ"ש המ"ב בס' תק"צ ס"ק ל"ב דהא דאם הריע שתי פעמים הוי הפסק הוא דוקא כשהפסיק ביניהם, אבל אם עשאן בנשימה אחת הויא כתרועה אריכתא, וא"כ היכא שלא שמעו רק קול אחד מן התרועה, הרי אין בזה הפסק של יותר מכדי נשימה, וא"כ שפיר יש להחשיב את תחילת התרועה ואת סוף התרועה כתרועה אחת ארוכה, וליכא הפסק כלל.

זה אינו, דהא לדעת הרמב"ן הא דבתרועה אינו צריך לשמוע את כל התרועה כמו בתקיעה, הוא משום דכיון שהתרועה היא מקולות מופסקים לא חשיב קול אחד כמו תקיעה שצריך לשמוע את כולה, וא"כ ממנ"פ אם נחשיב את תחילת התרועה ואת סוף התרועה כחד תרועה, א"כ לא שמע את כל התרועה, ואם נחלקם לשתי תרועות נמצא דהפסיק בתרועה נוספת בין התרועה לתקיעה, והוי הפסק.

בענין קידוש יו"ט על ידי אשה או קטן

אמנם בשו"ע סימן תע"ב כתב דגם הנשים חייבות בכל המצוות הנהוגות באותו לילה, ומשמע דחייבות נמי בקידוש יו"ט שהרי גם הוא ממצוות הנהוגות באותו לילה, ובמנחת חינוך מצוה ל"א אות י"ח כתב דזה תליא אם קידוש יו"ט הוא מדאורייתא או מדרבנן, דאי חיובו מן התורה דיום טוב אקרי שבת א"כ כמו שנשים חייבות בקידוש שבת מן התורה הכי נמי חייבות בקידוש של יום טוב מן התורה, אבל אי אינו חייב בקידוש אלא מדרבנן אפשר שבוה לא חייבו חכמים את הנשים שהרי הוי מצוות עשה שהו"ג נשים פטורות.

אך יש מקום לומר שגם אי נמא דקידוש יו"ט אינו אלא מדרבנן מ"מ אפשר דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וחייבות בקידוש יו"ט כמו שחייבות בקידוש של שבת.

דאחר אכילת החלה בדבש אומר יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה אך באלף למגן שם כ' דאין נוהגים לאומרו רק באכילת תפוח בדבש]. ונראה בזה שרוצים לברך על אותו דבש שאוכלים עם התפוח, וא"כ אכתי קשה שיעטרך לברך שהכל על אכילת הדבש, ובאמת כבר הביא במהרי"ל שיש שנהגו לברך שהכל על הדבש כיון שהוא עיקר. **אמנם** המ"ב שם ויסוד דבריו מהמג"א פסק שיש לברך בופה"ע על התפוח, והביאור בזה הוא, לפי שיש ענין לאכול תפוח אפי' בלא דבש, והגר"א הביא מהוזהר שיש ענין לאכול תפוחים דמרמז לתפוחין קדישין, וכמו שאמרו וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ד' והוא שדה תפוחין כמבואר בזה"ק.

וראיתי שדודי מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א נוהג לברך בופה"ע על התמר ואח"כ בופה"א על בננה לפטור את שאר ירקות האדמה כיון שיש ספק במינין שאוכלין לסימנא שמא הוו כדברים הבאים מחמת הסעודה דאינם טעונים ברכה, ושוב מברך על ממתק שהכל כדי לפטור הדבש

בשו"ע ס' תקפ"ז סעי' ג' הביא ב' דעות אם שמע מקצת תקיעה והיה בו שיעור תקיעה אי יצא יד"ח, או דצריך לשמוע כל התקיעה מתחילתו ועד סופו, כגון אם בא לבית הכנסת אחר שהתחילו התקיעה ושמע שיעור תקיעה, או אם היה בבית הכנסת ושמע שיעור תקיעה ויצא מבית הכנסת קודם גמר התקיעה אי יצא יד"ח, כיון ששמע שיעור תקיעה, או דצריך שישמע מתחילת התקיעה ועד סופה.

ובמשנה ברורה שם ס"ק ט"ו הכריע דהעיקר כשיטות הפוסקים שלא יצא יד"ח, וצריך לחזור ולתקוע ואע"כ, לא יכרך עליו דספק ברכות להקל, ויותר טוב שישמע הברכה מאחר שלא יצא עדיין, ועוד כתב המ"ב שם בס"ק ט"ז בשם האחרונים דיזהרו כל העם שלא להוציא כיחם וניעם בשעת תקיעה, כדי שישמעו כל הקולות מתחלתם ועד סופם, וכן לא יביאו ילדיהם אצלם, וג"כ מטעם זה, ומוטב שיהיו אצל אמותיהם בביהכ"ג של נשים דנשים אינן מחויבות מן הדין בתקיעת שופר, ומ"מ נראה דקטנים שהגיעו לחינוך מצוה להביאם ולהחזיקם אצלם ויאיים עליהם שישמעו התקיעות ולא יבלבלו להצבור עכ"ד.

יבואר דאם תחילת התקיעה היתה בלחש צריך לחזור על התקיעה

וכמו כן מצוי לפעמים שבתחילת התקיעה יוצא קול חלש ואח"כ הקול הולך ומתגבר, וא"כ מי שלא שמע את הקול החלש שבתחילת התקיעה לא יצא כי נמצא שלא שמע את תחילת התקיעה, ובתשובות והנהגות ח"א סימן שד"מ כתב שאצל מרן הגרי"ז וצ"ל הכריזו שלא יאמרו יהי רצון שאחר התקיעות כלל והאומרים בסוף התקיעות לא יתחילו לומר את הדין רצון אלא לאחר שסיים הבעל תוקע לתקוע את התקיעה גדולה עד הסוף, דאל"ה יחסר להם סוף התקיעה ולא יצאו בזה יד"ח.

אולם יש לדון איך הדין בתרועה, האם ג"כ צריך לשמוע את כל התרועה מתחילה ועד סוף כמו בתקיעה, או דכיון שהתרועה היא מכמה קולות מופסקים אין צריך לשמוע את כל התרועה.

יבואר אם גם בתרועה צריך לשמוע את כל התרועה

ומצוי לפעמים שבאמצע התרועה נחלש הקול של אחת התרועות ולא שומעים אותה כולם, ואם נימא שגם בתרועה צריך לשמוע את כל התרועה, באופן זה יצרכו לחזור שוב על התרועה.

ומצינו שנחלקו בזה הרמב"ן והריטב"א בר"ה דף כ"ז, דדעת הרמב"ן דבתרועה אין צריך לשמוע את כל התרועה וסגי שישמע שיעור תרועה, אבל הריטב"א הביא בשם הירושלמי שגם את התרועה צריך לשמוע מתחילתה ועד סופה.

וא"כ בנידון הנ"ל שלא שמע את התרועה באמצעה יהיה לכאורה תלוי במחלוקת הרמב"ן והריטב"א, דלדעת הרמב"ן יצא יד"ח, ולדעת הריטב"א צריך לחזור ולתקוע תרועה שוב.

נשאלתי במי שהיה צריך להיות עם אביו בבית חולים בליל ר"ה, והיתה אשתו צריכה לעשות קידוש, אבל יש לו קטן שהגיע לחינוך שחייב בקידוש, מי יעשה קידוש ויוציא לחבירו, שהרי בפשוטו נשים חייבות בקידוש של שבת דבר תורה, והוא הדין ביו"ט שתקנוהו כמו בשבת, וא"כ שפיר יכולה האשה להוציא את בנה יד"ח קידוש, אבל בשו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן א' בהשמטות כתב בתוך דבריו דנשים אע"פ שפטורות ממצוות עשה שהו"ג מכל מקום יש מצוות שקבלו עליהן לקייםם וז"ל אלא דמ"מ רוב נשי דידן מחמירין לעצמן וזהירות וזהירות לקיים רוב מ"ע שהו"ג, כגון שופר סוכה לולב וכן בקידוש יום טוב והוי כקבילו עליהו, עכ"ל, ומבואר דס"ל דנשים פטורות מקידוש יו"ט, וצריך לומר דס"ל דקידוש יו"ט גם האיש אינו חייב אלא מדרבנן, ולהכי נשים פטורות ממצוה זו ככל מצ"ע שהו"ג.

חייבות בד' כוסות ע"כ דחייבות בהלל של לילי פסחים, דבלא"ה לא יתכן לחייבם בד' כוסות.
וא"כ גם מבואר מדבריהם שחייבות בקידוש יו"ט, דאי אין חייבות בקידוש יו"ט לא מקיים בהו מצוות כוס ראשון של ד' כוסות, ולכא' בדבריהם מבואר דלא כרעק"א שכתב דנשים אין חייבות בקידוש יו"ט וע"ע.
וכן מבואר בראבי"ה ברכות ח"א סימן ס"א שכתב דנשים חייבות בקידוש יו"ט וכן משמע מסתנימות דברי הרמב"ם, ויעו"י ברעק"א הנדפס מחדש בהוצאת המאור שצ"ן כמה ציונים ונפלאים בזה לחייב נשים בקידוש יו"ט.
ולפ"ז להרעק"א צריך הקטן לקדש ויכול להוציא את האשה דכיון שחייב מדרבנן שפיר יכול להוציא אף את מי שאינו מחויב בדבר, אבל למש"כ התוס' והראב"ה צריכה האשה לקדש שהרי האשה הוי חד דרבנן והקטן תרי דרבנן ואינו מוציא את האשה יד"ח.

בעניין תקיעה לנשים בבין השמשות של מוצאי יו"ט ראשון

והסתפקן הלומדים אם לתקוע כל הל' קולות, שהרי כתב המ"ב בסימן ת"ר ס"ק ז' שאחר קבלת שבת לא יתקעו אלא י' קולות תשר"ת תש"ת תר"ת, אבל יש לחלק דהתם כבר קבלו שבת והרי הוא שבת אצלם מדרבנן ולהכי לא התירו אלא י' קולות, אבל הכא דהוא רק בהש"מ אפשר שהתירו כל הל' קולות, שהרי כל הל' קולות הוא מצוה.

יבואר דמי שלא תקע ביו"ט שני עד בהש"מ של שבת אינו תוקע משום דספיקא דרבנן לקולא ופטור

אמנם קשה ממש"כ המשנה ברורה סימן ת"ר ס"ק ז' שלא התירו לתקוע אלא אחר קבלת שבת בעוד היום גדול, אבל אם כבר הוא בין השמשות אין לתקוע כלל **דביום השני אין חייבו לתקוע אלא מדרבנן והוי ספיקא דרבנן** עכ"ל, וא"כ גם הנשים שאין חייבות לתקוע כלל אלא מצוה בעלמא איך יהא מותר להם לתקוע בבהש"מ.

ובאמת קשה אמאי לא התירו לתקוע בבהש"מ של יו"ט שני הסמוך לשבת שהרי הכל טרודים ונחפזים למצוה זו ובמקום שהוא טרוד ונחפז התירו השבות בבהש"מ וצ"ע.

ויש לעיין אם מותר לתקוע עבור קטנות ביום ראש השנה כיון שאין חייבים לחנוך למצוות שופר שהרי לא יתחייבו בזה בגדלותן, וא"כ אין לעבור על שבות בעבורן, ואע"פ שהם טרודים ורוצים לשמוע קול שופר, אפשר דלא מהני זה להתיר לתקוע עבורן ביו"ט.

בעניין מוסף אחר ז' שעות או קודם שלש שעות בר"ה

אף ע"פ שפשע יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום, עכ"ל, ומבואר דזמנה לכתחלה עד ז' שעות, וא"כ מסתברא שיתפלל תפלת מוסף קודם שלש שעות.

אמנם מדברי הפמ"ג בס' תרכ"א נראה דס"ל דזמן תפלת המוספין הוא כל היום, אלא שאם פשע ואיחר כל כך עד ז' שעות הרי זה נקרא פושע, אבל אינו חשיב שלא התפלל בזמנו, שהרי כתב הפמ"ג שאם התחיל מוסף קודם ז' שעות אע"פ שגמר אחר ז' לא חשיב פושע, וע"כ דזמנו כל היום אלא שאם איחר כל כך הוי פושע וס"ל להפמ"ג דכל שהתחיל קודם ז' שעות לא הוי פושע, אבל אם היה זמנו לכתחלה עד ז' שעות היה צריך לגמור תפלתו קודם ז' שעות כמו בכל הג' תפלות שכתב המג"א סימן ק"י שאם רואה שלא יגמור תפלתו קודם זמנו שיתפלל מעין שמונה עשרה, וע"כ דס"ל שצריך לגמור כל התפלה בזמן תפלה, ומהא דבמוסף יכול לגמור אחר הזמן ע"כ דס"ל שאינו אלא פושע כשמתאחר זמנה כ"כ.

בעניין שינה קודם חצות או תפלת ותיקין

צריך לעשות מה שמצוה לעשות לכתחלה, ועוד שהברכות שהוא מובטח בתפלת מוותיקין הם גדולות הרבה ומועילות הרבה יותר ממה דדמיך מזליה, ועוד נראה שהרי מי שקם ממוטתו אחר שעלה השמש הרי הוא גם ישן ביום שהרי ישן אחר עלות השחר, וא"כ עדיף להתפלל מוותיקין מאשר גם לישון אחר עמוד השחר ולא להתפלל מוותיקין, ופשוט ואינו צריך לפנים.

וגם שמעתי שמרן הגר"ה קניבסקי זצ"ל אמר שמי שאינו ישן על מטתו לא חשיב דמיך בריש שתא, וא"כ שפיר יכול לישון על הסטנדר וזוכה להכל.

אמנם התוס' בסוכה דף ל"ח. כתבו על מה שאמרו במשנה מי שהיה עבד ואשה מקריין אותו עונה אחריהן מה שהם אומרים והיינו טעמא שאינו יכול לצאת הלל בשומע כעונה מן האשה שאין האשה חייבת בהלל של יו"ט וז"ל משמע כאן דאשה פטורה מהלל דסוכות וכן דעצרת וטעמא משום דמצוה שהזמן גרמא היא אף על גב דבהלל דלילי פסחים משמע בפרק ערבי פסחים (דף קח.) דמהייב בד' כוסות ומסתמא לא תיקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל ואגדה שאני הלל דפסח דעל הנס בא ואף הן היו באותו הנס אבל כאן לא על הנס אמור, עכ"ל, ובדבריהם מתבאר שחייב ד' כוסות אינו אלא אם מברכין עליהן ברכה כמו קידוש והגדה והלל אבל בלא"ה אינו חשוב ד' כוסות, ולשיטתיהו אולי שכתבו בריש ערבי פסחים שמצוות ד' כוסות הוא לברך ד' ברכות על הכוס וכמש"כ מרן הגר"י בהלכות חמץ ומצה, ולכן כתבו דמהא דנשים

נשאלתי באשה שלא שמעה שופר עד בהש"מ של יו"ט ראשון אם יכולים לתקוע עבורה, שהרי אם הוא לילה הרי הוא שבות דרבנן שלא לתקוע, ואע"פ שלא גזרו על שבות בין השמשות, הרי אשה אינה חייבת בשופר, וא"כ אפשר דלא חשיב כמצוה שלא גזרו עליו בהש"מ.

והנה איש כה"ג חייב לתקוע בשופר שהרי ספיקא דאורייתא לחומרא ובוודאי הוי מצוה דלא גזרו על השבות בבהש"מ, אבל אשה שאינה חייבת בתקיעת שופר אפשר שלא התירו לעבור על שבות לצורך מצוה דאשה, ואע"פ שגם ביום ר"ה יש בתקיעת שופר משום שבות והתירו לתקוע לנשים יעו"י ברא"ש פ"ד דר"ה סימן ז' שהביא שבעל העיטור ס"ל שאין תוקעין עבורן אלא הם תוקעין לעצמן והרא"ש פליג עליה יעו"י ש, ועיי' שאגת אריה סי' ק"ד, אבל בבהש"מ שהוא ספק מצוה אפשר שלא התירו לתקוע עבורן.

ונראה דכיון שקבלו עליהם לתקוע בשופר כמו שכתב ברעק"א תשובה א' א"כ הרי הוא כחוב, ותוקעין עבורן בבהש"מ, וגם אפשר דלקיים מצוה גם כן מותר לעשות שבות בבהש"מ שהרי כתב בשו"ע סימן שמ"ב סעיף א' וז"ל כל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם בין השמשות, והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק, כיצד, מותר לו בין השמשות לעלות באילן, או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר, וכן מוריד מהאילן או מוציא מהכרמלית עירוב שעשה, וכן אם היה טרוד ונחפז לדבר שהוא משום שבות, מותר בין השמשות, עכ"ל, וא"כ תקיעת שופר לאשה לא גרע ממי שהוא טרוד ונחפז שהרי הכל תלויים בדין והשופר מהפך הדין לרחמים, ולכן הכל טרודים לקיים מצוה זו גם הנשים שפטורות ממצוה זו, ולכן יש להתיר לתקוע עבורם.

נשאלתי באחד שאינו יכול להתפלל מוסף אלא קודם שלש שעות ביחיד או אחר שבע שעות מה יעדיף.

אמרינן בפ"ק דע"ז דף ד' ע"ב לא לצלי איניש תפלת המוספין ביחיד בתלת שעי קמייתא בריש שתא, וכן הוא בשו"ע סימן תקצ"א ס"ח, וא"כ כיון שאינו יכול להתפלל מוסף קודם שלש שעות, א"כ הרי זה כמי שהוא אנוס שלא הרשוהו להתפלל קודם, וא"כ אינו נחשב פושע כשמתפלל אחר שבע שעות.

וידידי הגאון ר' מנחם טוקר שליט"א טען בתוקף שבוודאי יתפלל קודם שלש שעות, וטענתו הוא משום שאחר ז' שעות אינו זמן תפלת מוסף לכתחלה, והרי זה כמתפלל לאחר הזמן לכתחלה, וכן מבואר מלשון הרמב"ם פ"ג ה"ה מתפלל וז"ל תפלת המוספין זמנה אחר תפלת השחר עד שבע שעות ביום, והמתפלל אותה אחר שבע שעות

נשאלתי במי שרוצה לקום להתפלל כותיקין אבל יצטרך לישון קודם חצות היום בר"ה, האם עדיף שיתפלל אחר שתעלה השמש כדי שלא יישן ביום.

ונראה פשוט שיתפלל מוותיקין, שהרי המתפלל עם הגוף החמה מובטח לו שלא ינוק כל היום כמו שאמרו בגמ' ברכות דף ט' עמוד ב' כל הסומך גאולה לתפלה אינו נוזק כל היום כולו, ובתוס' פירשו דקאי על המתפלל מוותיקין, ובשו"ע סימן נ"ח ס"א כתב שמי שעושה כן שכרו מרובה מאוד, והרמב"ם כתב שזמן ק"ש לכתחלה עם הגוף החמה אי"כ כל שעושה הדין לכתחלה אין לו לחשוש ממה שאמרו שדמיך מזליה, שבוודאי

בעניין ההנהגות בחימרות יתירות בעשרת ימי תשובה

לאכול פת עכו"ם ולמה לא החמירו בענינים אחרים בתפלה או בתורה ולא החמירו אלא במאכלות.
ושמעתי מהגאון ר' מנחם טוקר שליט"א שאמר על פי מש"כ בשם האבני נור זצ"ל שכתב שהנהגה ממשוה חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה ביאור הדברים דמצוה בוחר תצוה כי

ולא נשאר עדיין אלא ז' ימי חול שהוצרך להזהירו עליהן וע"כ נהגין באשכנזי שאף מי שאינו נזהר מפת של ע"ג בעש"ת הוא נזהר, עכ"ל.
וצ"ב אמאי לא נהגו בזהירות בימים אלו אלא במאכלות שבירושלמי כתב להזהר באכילת חולין בטהרה והנהגה שלא

כתב הטור (סימן ת"ג) וז"ל ירושלמי ר"ח מפקיד לרב אי את יכול למיכל כולי שתא בטהרה אכול ואי לא אכול שבעה ימים בשבתא וכתב אבי"ה קבלתי אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליו"כ ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי שבר"ה לא היה צריך להזהר לאכול בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל

אכילת מצה בשבעת ימי פסח מהווה רפואה לנפש כדי שהחמץ של כל ימות השנה לא יהא בכוחו להרע לה והרמב"ם הלכות שבעות פ"ה ה"ב פוסק שכל הנשבע שלא לאכול שבעה ימים הריו עובר על איסור שבעות שוא שכן את הנמנע הוא שיוכל אדם לחיות שבעה ימים ללא אכילה ושתייה יוצא אפוא שאם הוא נזהר בשבעת ימי הפסח שלא להכשל במשהו חמץ הרי לא ינק הנוהג במשך שבעה ימים שום חיות מחמץ כי אם ממצה או הרי זו באמת רפואה לכל מות השנה שלא תהא לחמץ שליטה עליו ויהא ניצול מן יצר הרע ע"כ.

והכי נמי כיון צדוק יוה"כ הוא הקרבת החלב ודם שבאדם לגבוה ואם החלב ודם נעשו מאכילת מצה או מאכילת דברים הכשרים הרי הוא עולה לגבוה כריח ניחוח אבל אם לא נזהר ממאכלות אסורות הרי חסר בהקרבתו לגבוה ולכן נזהרו ביותר ממאכלות אסורות בשבעה ימים קודם יום הכפורים כדי שבשיעור יום הכפורים לא ישאר בגופו שור רשע מאכילה שאינה מהודרת והוא בשביל שהחלב ודם שמקריבין לגבוה היו קרוב משובח ומתקבל.

וכן צוותה תורה שנאלץ בערב יום הכפורים כדי שצום יוה"כ יהא מאכילת ערב יום הכפורים ונמצא שהחלב ודם שמקריבין ביום הכפורים הוא מאכילת מצה.

ואפשר עוד לומר שהרי אמרו במדרש תהלים מזמור קכ פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם אמר ר' יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק, ולא בית המקדש שיקר עליהם אלא תפלה אחת נשתירה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנא' ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נבואה יהלל קה ובי עד עכשיו עתידה אומה אחרת להבראות, שהוא אומר ועם נבואה וכו' ורבינו אברהם אל הדורות שהיינו במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם בריה חדשה, ועם נבואה יחל קה, ע"כ.

והוא כי באלו שבעה ימים האדם נברא מחדש שתחתיו הוא בריה' וסיומו ביום הכפורים וכמו שבעשרה מאמרות נברא העולם כן בימים אלו על ידי התשובה וזכרים להבראות מחדש, ולכן בתחלת יצירתו של האדם צריך להיות תורה בהדרגה שהם עיקר חיותו של האדם החלב והדם שלו.

וכמו שאמרו בבא בתרא בב"ב (דף נ"ח:) 'בריש כל מרעין אנא דם בריש כל אסון' אנא חמר באתר דלית חמר דלית חמר מות בעו סמינן, וביאר בזה הגר"א בדרוש כל מרעין שכל העבירות של שעושה האדם הכל בא מחמת הדם של אותו האדם שניזון מאכלים שאינם קדושים, ובריש כל אסון שראש כל הרפאות

ביאור מה שאומרים והכהנים בעבודת כהן גדול ועושים מזה עסק גדול

תראוני שאני שחרחרת ששזפתי השמש', שהעברות שזה השחור שבאדם אינו אלא חיצוני, ולוקחים את השעירים, ואחד מהם לוקחים למקום הכי פנימי וקדוש שיש בבריאה, ואת השני למקום הכי חיצוני וטמא שיש בבריאה, וזהו אנו מבארים שאנו מחוברים ודוקים בקה"ק שזה קווינו ולשם מכניסים את דמיונו שזה הוא הפנימיות שבנו, ואז מתבאר שהעבירות אינם אנחנו אלא הם חיצונים ממנו ואז אפשר לשלוח את העבירות לעזאזל. ולכן אין הדם מכפר בקה"ק אם לא שיוולחים לעזאזל את השעיר השני, וכל שילוח השעיר אינו אלא אחר שהכניסו דם השעיר הפנימי לקדש הקדשים ומכיון שביררנו שפנימיותנו אינו אלא לעבוד את הקב"ה יכול לשלוח השעיר לעזאזל.

ובלחם שמים על המשניות כתב בשם האריז"ל דמה דאמרין והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא מפורש יוצא מפי כהן גדול, ולכאן קשה מ"ט נקט לשון יוצא מפי כהן גדול וכי כל דיבור הוא יוצא מהאדם הרי אינו אלא נאמר ע"י האדם וכתב האריז"ל שהשכינה היתה מדברת מתוך גרנו של הכהן גדול ולכן גם היה נשמע קולו עד יריחו משום שהשכינה היתה מדברת מתוך גרנו וכמו שהיה במעמד הר סיני 'והאלוקים יענו בקול', ולכן כשהיו העם והכהנים שומעים את אמירת השם היו כורעים ומשתחוים ונפלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו, ולכן אנו עושים מדבר זה עסק גדול מאוד כי כשאדם שומע את קול ד' הרי הוא זוכה לטהרת הלב וכמו שהיה בשעת מעמד הר סיני ששמעו את קול ד' והיה זה במעמד נורא שנגלה בענן כבודו וכולם חרדו וקברו יתברך ובאותה השעה פסקה זוהמתו, וכן באותה השעה שהיה השם יוצא מפי הכהן גדול היו כורעים ומשתחוים שזכו בזה להתקרבות גדול לבורא העולם, וגם מי שלא היה נמצא בעזרה מ"מ היה זוכה ג"כ לעמוד לפני ד' ביום הכיפורים ולכן גם אנו זוכים לעמוד לפני יתברך ביוה"כ ועי"כ אנו זוכים להטהר ולהתכפר מכל חטאתינו, ולכן באמירת הכהנים אנו עושים עסק גדול שבשמיעת קול ד' אנו עומדים לפניו ביותר וזוכים ליתר כפרה שהרי בזה אנו מתקרבים אליו ית'.

ונזכר בעז"ה לנצל כל רגע ורגע מיום הכיפורים הבא עלינו לטובה ולזכות ללב טהור שיבאר לנו אלוהים ויחדש בקרבנו רוח נכונה לעבדו בלב שלם, דכל מה שלפעמים אין רצון האדם לעבוד ד', ואין לו חשק ללמוד בשמחה ולקיים המצוה הוא משום שהוא מרוחק מחלאת העוונות הפסיקות בינו לבין קונו אך ביום הכיפורים זוכים לטהרת הלב ועי"כ יש לאדם חשק ורצון ושמחה לעבוד את ד' יתברך בלב שלם, ובעז"ה השנה הבאה עלינו לטובה תיה' שנה מבורכת מלאה תורה ועבודה ללא שום תקלות ונזכר לגמר חתימה טובה.

נקי מטומאת העבירה, וברבינו יונה בשערי תשובה כתב 'ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה אך לא תטהר הנפש טהרה שלם להיות העונות כלא היו זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר', והיינו שיש טהרה שלא נשארים העבירות כלל, וכל זה נעשה ביוה"כ שבו אנו מבקשים על הכפרה וכמו שכתוב 'מחיתי' כעב פשעך וכענן חטאותיך' והיינו כמו שעבר העב או הענן ונשארים השמים 'כעצם השמים לטהרה', 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתם מכל חטאתיכם'.

ויצד סדר הדבר שיום הכיפורים מכפר ומעביר את החטא מן העולם ומטהר את הנפש, מבואר בתורה שלא התשובה היא המכפרת אלא עיצומו של יום מכפר 'כי ביום הזה יכפר עליכם', ולדברי רבי יום הכיפורים מכפר גם בלא התשובה ואפי' לדידך דק"ל שאין יוה"כ מכפר בלא תשובה היינו שיש תנאי בכפרה לתשובה אך המכפר הוא עיצומו של יום, ומה מיוחד ביום הכיפורים שבו מתקפרים העוונות 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' מבואר שהעמידה לפני ה' יתברך היא המכפרת, היינו שהמצויאות של העמידה והקירבה לפני מלכו של עולם היא המטהרת ומכפרת את האדם מכל הטומאה שבו.

וכל זה בא במדרגה אחר מדרגה שמתקרב אליו יותר ויותר עד שהוא בא לפניו ממש בתפילה נעילה, והווידי בתפלה היינו שאנו אומרים לקב"ה שאנו כל רצוננו לעשות רצונו ולהיות קרובים אליו ולא רחוקים ועי"כ אנו זוכים לטהרת הלב, ותכלית העשרת ימי תשובה וכל הקירבה שאנו מתקרבים אליו הכל הוא לבוא בנעילה ממוש לפניו יתברך.^א

וזהו הזמן של יום הכיפורים שהוא זמן נעלה ויקר מאוד שהוא העמידה לפניו יתברך בקירבה גדולה למאד, ולכן הווידי הוא בתוך התפלה וגם הווידי הוא בעמידה וכל זה כי בווידי אנו אומרים שאנו רוצים להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין אלוהינו. והנה במה"ל בדרשה לשבת שובח מבאר דמה שלוקחים שני שעירים שיום בתואר ובקומה ובלקחתן כאחת, אחד מכניסים דמו לקה"ק והשני שולחים לסטרא אחרא לעזאזל, וכפרה זו מכפרת על כל העבירות, וצ"ב מהו הכפרה של השעיר המשתלח שמכפר על כל העוונות, ומבאר שם שלוקחים שני שעירים שדמים דומה לדם אדם [כמבו' בפ' וישב וישחטו שיעיר עזים ויטבלו את הכתנתו בדם וברש"י לפי שדמה דומה לדם האדם], ובאדם יש שני חלקים, לפעמים עובד לקב"ה, ולפעמים ליעז"ה, כמו שאומרים בסליחות עובד שני אדונים.

והאמת שבפנימיות האדם רצונו אינו אלא לעבוד לקב"ה, וה שועבד לפעמים את היעז"ה, זה משום שהיעז"ה מצליח לבלבלו, וזה רק חיצוני ממנו, כמו שנאמר 'אל

ביוה"כ מנהג כל כלל ישראל לעשות עסק גדול מאמירת והכהנים והעם כשהיו שומעים את השם וכו' היו כורעים ומשתחוים ונפלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו, ומנגנים שם בארמיות גדולה שעה ארוכה, ולכאן יש להתעורר מה ראו לנהוג ישראל דבר זה? שאלכא' אין הכריעה וההשתחויה עיצומו של יום דהרי לכאן' היה בבריעת הכהנים והעם עבודת היום של יוה"כ אלא מכבוד שמים שמורעים ומשתחוים לכבודו של מקום.

והנראה בעז"ה, דהנה בכל השנה אנו מתפללים בכל יום 'סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכינו כי פשענו כי מוחל וסולח אתה' וכן בכל מקום שאנו מבקשים סליחה בסדר התפלה אנו מזכירים לשון סולח ומוחל אבל אינו מזכירים לשון כפרה, ורק בלשון יוה"כ מזכירים בכל התפלה לשונות כפר 'סלח לנו מחל לנו כפר לנו', וכן אומרים 'ותתן לנו ה' אלוהינו את יום הכיפורים הזה למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול בו את כל עונותינו', 'מחל והעבר פשענו וחטאתינו מנגד עיניך', וצ"ב טעמו של דבר.

והביאור בזה י"ל דכל חטא שחטא האדם החטא נשאר וקיים ובורא מלאך רע המקטר עליו וכמו שאיתא במשנה (אבות ד' י"ג) 'עשה עבירה אחת קנה לו סמיגור אחד', והיינו שמשעה החטא של האדם הוא קיים במציאות ואם אדם דיבר אחריו או חטא בבטול תורה וכל עבירה שעשה הוא פגם וקלקל בעולמות העליונים וקלקל את עצמו ונעשו לו מחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, וכדבריו של התוה"מ דבורה שהמלאך הרע שנברא מחמת חטאו הוא צריך להתפרנס וכשהוא מבקש מאת הקב"ה שיפרנסו שורת הדין היתה שיאמר לו לך למי שבראך שיפרנסך והיה המשחית ההוא הולך ומיסר את האדם שחטא או שנטל נשמתו, והקב"ה נושא עון וזן מפרנס את המלאך הרע שברא האדם ונעשה נגד רצון הקב"ה.

ועוד עשה האדם בזה שעבר את העבירה שהוא פגע בכבוד מלכו של עולם שעשה מעשה שהוא נגד רצונו יתברך, ולזה באה הבקשה למחילה וסליחה דהיינו שימחל הקב"ה על הפגיעה והמרידה בכבודו ויזון את המלאך המשחית לבלתי ישחית את האדם שברא, אך מ"מ החטא נשאר קיים במציאות והטומאה והרצון לרע שבהא החטא נשארים קיימים באדם.

אך בקשת כפרה שונה היא מבקשת סליחה דלשון כפרה היינו לשון קינוח, וכמו 'כיפורי זהב' שנעשו לקינוח הדם בבמה"ק, וכן בגמ' בגיטין (דף נ"ו) איתא לגבי גירון קיסר שבא על ירושלים וכשאמר לו הניקח ותתני את נקמתי באדום ביד עמי ישראל אמר 'קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתי' ובעי לכפורי ידיה בהוא נברא, והיינו שמקנת את העבירה ולא נשאר במנהג שום רשע, וזה המידה הי"ג ב"י מידות של רחמים ונקמה, שהאדם נשאר

^א ומי ששם את הדברים על ליבו ולומד קודם יום הכיפורים את כל הסדר העבודה ומבוננו כמה שאומר במה"ל הוא ומאמין בכפרת הווי"כ יכול לזכות לצאת עשיר גדול מיוה"כ, אך מי שאינו אלא מחזק מתי יצא הציג הוא יכול ח"ו להפסיד דברים נפלאים אלו וכדברי הרמ"א שמי שאינו מאמין בכפרת הווי"כ אינו זוכה לכפרה זו, ואאמרו"ה הגאון זצ"ל אמר משל לדבר זה ממש"כ בספר באר יוסף (פרשת אחרי) שיש עשירי יוה"כ שיהיה שווים במראה ובקומה ולקחתן כאחת וכשבאים ולוקחים את אותו של

פורענות היו אומר מדה טובה אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפיגולין והנותנות והמתענה ביום הכיפורים על אחת כמה וכמה שייבה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, ולפעמים כשבאים כבר לפני נעילה מגישים ישימאון וכבר עולה במחשה מתי יצא הצום ויש לעורר בזה כמה יצול לזכות האדם בכל רגע שמקיים את המצוה של תענו את נפשותיכם וכמה יש לייקר את כל רגע שאנו נמצאים בצל כנפיו של ד' יתברך.